

ERZURUM'DA GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DEVAM EDEGELEN VE KAYBOLMAYA YÜZ TUTAN EL SANATLARI

Yrd.Doç.Dr.Erol KILIÇ*

Türk plastik sanatları arasında estetik ve artistik bakımından el sanatlarımızın ayrı bir önemi vardır. El sanatlarımız çoğu zaman fonksiyonel özellik taşır. Zanaatçı yaptığı işi bir taraftan kullanıma yönelik yaparken, diğer yandan yaptığı işe gereken değeri vererek, yaptığı işleri süslerken, artistik bir ifadeyle iç dünyasını ve mesajlarını da aktarmasını bilmiştir. Gerek yapılan iş, gerekse yapılan eşya için kullanılan bir tamlama olan el sanatlarının, sanatın yanısıra ekonomik ve sosyal hayatta da, daha geniş bir ifadeyle kültür içinde ayrı bir yeri vardır.¹

Dönemin kültürünü yansıtan el sanatlarımız, örf, adet ve geleneklerle beslenmiş olup, dinin de tesiriyle gelişmiş, mahalli düzeyden başlayarak milli ve milletlerarası bir platforma ulaşmıştır.

Günümüze kadar ulaşan günlük kullanıma yönelik ve tören eşyalarından oluşan, muhteşem denilebilecek bir el işçiliğini yansıtan ve Türk zevkinin artistik bir ifadesi olan bu eserlerin çoğu bugün müzelerimizi süslemektedir.

Ne varki; teknolojinin ve hızlı iletişim araçlarının gelişmesi çağdaş yaşama biçimini doğurmuş, yeni yaşama biçimi ister istemez el sanatlarının yavaş yavaş kaybolmasına neden olmuştur. Bugün çok zor şartlar altında yaşama uğraşı veren ustalar makinayla yarışmamakta, bir bir mesleklerini bırakmak zorunda kalmaktadırlar.

Bir tarih boyu geleneksel kültürlerini yaratan bu toplumlar, bugünkü modern yaşam içerisinde zaman zaman gelenek ve göreneklerini, sanatlarını, hünelerini

* Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü

1 H.Örcün BARIŞTA, Türk El Sanatları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 1988, s.VII.

terketmeye başladılar. Bir başka deyişle, toplumlar gelişir ve değişirken belli ölçüde kültür erozyonu da yaşarlar. Bu hızlı değişikliği durdurmak mümkün olmayacağına göre, elde mevcut bulunan birkaç örneği yaşatarak, dış dünyanın hizmetine sunmak, sergilemek yerinde olacaktır.²

Yansıttığı duygu, düşünce, beğeni ve yüklü olduğu anlamlar açısından folklorda da önemli yeri olan bu sanatları, gerçeği gibi tanımamakta, yararlanmamakta ve ulaştığı düzeyi bilememekteyiz. 1939'lardan bu yana Türk el sanatlarının çeşitli dallarında, çeşitli araştırma, inceleme ve yayınlar yapılmıştır. Birbirinden kopuk, birbirini tamamlayan bu çalışmaların derlenmesi yoluna gidilmemiştir.³

Geçmişte Erzurum ve çevresinde yapılan el sanatlarında estetik ve pilastik açıdan baktığımızda Oltu taşı işlemeciliği, halı ve kilim dokumacılığı dışında kayda değer fazla bir şeyin olmadığını, günlük yaşantıda günün ihtiyaçlarına cevap verecek zenaat diyebileceğimiz meslek kollarının ve el işçiliğine dayanan zanaatların olduğunu görmekteyiz.

Erzurum el sanatları ile ilgili daha önceki dönemlerde yapılmış bir akademik çalışmaya rastlamadım. Bu konuda Neriman Gümünay'ın 1974 yıllarında yaptığı Doğu halılarıyla ilgili bir çalışmanın dışında diğer el sanatları ile ilgili kayda değer bir çalışma yok. Ancak son yıllarda yapılmış bazı çalışmaların varlığını görüyoruz. Yeri geldikçe bu çalışmaları zikredeceğiz.

1994 yılında Erzurum merkez, ilçe ve köylerini bir proje çalışmam sırasında gezdim, el sanatları ile ilgili incelemeler yaptım. Çağdaş teknoloji ve beraberinde

---

2 Osman NAHYA, "Türk El Sanatlarının Tanıtılması, Yaşatılması ve Satışa Dönük Sergilenmesi", III.Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, 1987, s.255.

3 H.Örcün BARIŞTA, "Kastamonu'da Dokumayla İlgili Sanatlar", III.Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri; 1987, s.55.

getirdiği çağdaş yaşama biçimi ve tutkusu köylerimize kadar girmiş; 15-20 yıl öncesine kadar işlevini sürdüren el sanatları tamamen kaybolmaya başlamıştır.

Tanpınar ilk defa 1913' de gördüğü Erzurum' dan bahsederken "Eski Erzurum' da ticaret hayatı ve kervan yolu 32 sanatı beslerdi. Dabaklar, semerciler, dikiler, çankırcılar, mesçiler, kürkcüler, kevelciler ,kunduracılar, kazazlar, arabacılar, keçeciler, çadırcılar,culfacılar,ipçiler,demirciler,dülgerler,yapacılar,bakırcılar,kılıççılar,bıçakçılar ,çakırcılar,mezarıcılar, boyacılar, sabuncular, mumcular, takımcılar v.s. İslami ilim geleneği bu şehri şarkın ön safta merkezlerinden biri yapıyordu.Asıl güzel olan şey de, esnafın sağlam bir sınıf şuuruna ermesi,yukarıya imrenmeden kendisini aşağıya açık tutmasıydı. İş terbiyesini almış, eli işlediği, yarattığı için nefesine saygı duygusu yerleşmiş, şahsiyetli, kendine güvenir vatandaşlardan teşekkül etmiş bir kalabalık.

On üç yaşında henüz yeni çıraklığa girmiş bir çocukta bile az zamanda nefesine güven başlar. El emeğine dayanan bir hayatın mesuliyet farkının insan oğlunu nasıl yükselttiği burada görülür. ⁴

Günümüzde Erzurum' da bir rahle yapanı, bir mum tahtası imal edeni, bir ehram dokuyanı bir mes dikenini bulmak oldukça güçtür .Asrın başlarında 106 olduğunu belirten dabağ sayısı ikiye düşmüş, onlarda mesleklerini terk etmek üzere dirler.⁵

1994' de yaptığım araştırmada Erzurum merkezde keçecilik ve kevelcilikle uğraşan bir atölye, Horasan ve Hınıs' ta iki atölye bulunmakta idi. Nalbantçılıkla uğraşanlar ise Erzurum merkezde iki civar ilçe ve köylerde ikişer adet nalbant olduğunu tesbit ettim. Bir zamanlar hemen her mahallede birkaç ehram tezgahının bulunduğu Erzurum merkezde sadece 12 tezgah tesbit edebildim. Bugün bunların sayısı daha da azalmış durumda Oltu taşı işletmeciliği yeni girişimlerle de giderek yaygınlaşmakta, gelecek için ümit verici yeni yatırım alanları oluşturmaktadır. Halı

4 A.Hamdi TANPINAR, "XIX.Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Cilt:2, İstanbul, 1956, s.36-37.

5 Lütfi SEZEN, "Erzurum Şehir Folklorü, Erzurum, C.I, s.218.

ve bardız kılımlerinde de giderek bir canlanma olmakta, özel ve tüzel kuruluşların öz verili gayretleri sonucu açılan kurslarla halı ve kılım dokumacılığı yaygınlaşmaktadır. Ne varki bazı kuruluşların sentetik boya kullanması ve orjinal motiflere sadık kalmayışları kaliteyi önemli ölçüde düşürmektedir.

Teknolojinin ve Endüstrinin ortaya koyduğu altarnatifler karşısında birçok elsanatlarının kaybolmasını tabii karşılamak gerekir. Ancak günümüz modasına aktarılabilecek el sanatlarımız yeniden yapılanabilir ve gündelik kullanıma yönelik yeni ürünler verebilir. Eham dokumacılığı bunlardan birisidir. Dokunmuş ehamdan günün modasına uygun yapılan bir kıyafet Kız Meslek Lisesi'nde bulunmaktadır. Bir iki müteşebbisin bu konuda özel girişimleri bulunmaktadır. Bunun hızla yaygınlaştırılarak bölge için geniş imkanları oluşturabilir. Bu bakımdan da yetkililerin bu konuya el atmasını bir sorumluluk olarak görüyorum.

Ayrıca, Halk Eğitim Merkezi ve Kız Sanat Okulu'nun kadınlara yönelik açmış olduğu biçki-dikiş ve nakış kurslarında el emeği ve göz nuruna dayanan, estetik açıdan da kayda değer fevkalade güzel işler ortaya koymaktadır. Bu da nakış sanatımızın yaşamasına ve gelişmesine katkılar sağlamaktadır.

Geçmişte ve günümüzde Erzurum merkezde yapılan el sanatlarına geçmeden önce Erzurum ilçe ve köylerinde daha önce yapılmış olan ve bugün de çok azının devam ettiği sanatlardan da bahsetmek gerekir. Erzurum ilçe ve köylerinde yapılan el sanatlarının başlıcaları şunlardır :

İspir İlçesi : Elmalı köyünde culfacılık, Duruköyde patat (Rapata), Maden köyünde sepetcilik .

Tortum ilçesi : Uncular ve Bağbaşı köylerinde eham dokumacılığı

Oltu ilçesi : Oltu merkezde Oltu taşı işletmeciligi.

Şenkaya ilçesi : Bardız kilim dokumacılığı

Karayazı ve Tekman ilçelerinde ve köylerinde tiftikten başlık,çorap ve boyun bağı atkısı, eldiven v.s . Geçmişte Erzurum'da uzun süre devam etmiş ancak günümüzde tamamen terkedilmiş olan el sanatlarının başlıcaları şunlardır: Abacılık, Marancılık, Çarıkcılık, Faytonculuk, Semercilik, Kazazlar, Takımcılar, Hasırcılar,Sabuncular,Tandırcılar, Çakmakçılar, Çıyırkıcılar, Purutcular, Tabakçılar, Bıçakçılar, Mutafçılar, Kavaflar. Erzurum'da geçmişteki el sanatları ile ilgili en kapsamlı çalışmayı Foklorcu Sebahattin Bulut tarafından "Damla damla Erzurum " da yapılmıştır.Günümüzde henüz devam eden,yakın bir gelecekte kaybolmaya yüz tutan el sanatları ise şunlardır:Saraçlar Nalbantlar, Keçecilik, Kevelcilik, Ehram dokumacılığı .Günümüzde talep dolayısı ile varlığını devam ettiren Erzurum' da en önemli el sanatlarından olan Oltu taşı işlemeciliği ve dokumaya yönelik olan Bardız Kilimleri ve yöresel dokumalar varlığını devam ettirmektedir. Biz de daha çok henüz kaybolmamış ve varlığını devam ettiren ehram dokumacılığı, Keçecilik, Kevelcilik ve Oltutaşı işlemeciliğinin bu günkü durumu ve bu konuda yeni yapılanmalarla ilgili konularda makalemizi yazmayı uygun gördük.

Ehram Dokumacılığı :

Erzurum'da Ehram tabir edilen yünden yapılmış çarşaf türü örtüyü dokuyana Culfa denirdi.⁶ İhram; Arapça bir isim olup, haram, haramlar, mahrem gibi Arapça kelimelerden türemektedir. Üzeri örten setreden mahremlik manasına gelmektedir. Kullanıldığı yörelerde kadınların örtünmesini sağlayan dış örtüsüdür.

Bu giysiler yörelerine göre malzeme ve işçilik olarak çeşitlilik gösterirler. Günümüzde özellikle Erzurum, Ağrı, Van, Elazığ, Bayburt gibi yörelerimizde kullanılmaktadır.

30 yıl bu mesleği sürdürmekte olan ehram dokuyucusu Mustafa Demirtaş 1950'li yıllarda Erzurum'da 50-60 kadar ehram dokuyucusunun olduğunu, çok daha

---

6 Sabahattin BULUT, Damla Damla Erzurum, s.176.

önceki yıllarda Ilıca'da ehramın dokunuşunu öğreten enstitünün olduğunu söylemektir. Cumhuriyetten önce Erzurum'da Ehramın dokunup dokunmadığına dair elimizde herhangi bir kaynak yok. Ancak Tanpınar 1913'de gördüğü Erzurum' dan bahsederken Erzurum' daki sanat kolları arasında "culfacı"ları da zikretmektedir. Buradan da , o yıllarda Erzurum'da ehram dokumacılığının varlığını anlıyoruz.

50 yıl öncesinde culfacılar çarşısı , şimdiki Belediye binası ve vakıf işhanının arkasında kalan sokakta idi. Bu çarşıya "Kemer altı Çarşısı" da derlerdi.Ehram tezgahları, üstü tuğla kemerli dükkanlar içerisindeydi.⁷ Neriman Görgünay'ın 1973 yılında yaptığı bir çalışmada; 1970'li yıllarda köydeki kadınların % 85'nin şehirdeki kadınların ise % 65'nin ehram kullandığından⁸ bahsetmektedir.Bugün bu sayı şehirde % 5'e kadar düşmüştür. Ehramın yerini günümüzün moda kıyafetleri almıştır.

Ehram dokuyucularında da büyük bir azalma olmuş, bugün Erzurum merkezde ehram dokuyanların sayısı 10-12 'yi geçmemektedir. Yine de çoğu aileler tarafından genç kızların çeyizlerine en az ikişer takım konulmaktadır. Bu ehramların çoğu Bayburt'tan gelmektedir.

Ehramların rengi koyunun yününe göre seçilir. Bu yüzden kahverengi ve kahverenginin tonları ve açık beyazın tonları gibi doğal renkler, ehram renkleridir.

Koyunun üzerinden alınan yünler temizlenir, taraklardan geçirilerek yünler ayrıştırılır. Kadınlar tarafından öreke veya kirmanlarda bükümleri sağlanır.Bunlar fabrikasyon olarak da yapılmaktadır. Galep veya çile haline getirilerek ipler kullanıma hazır hale getirilir.

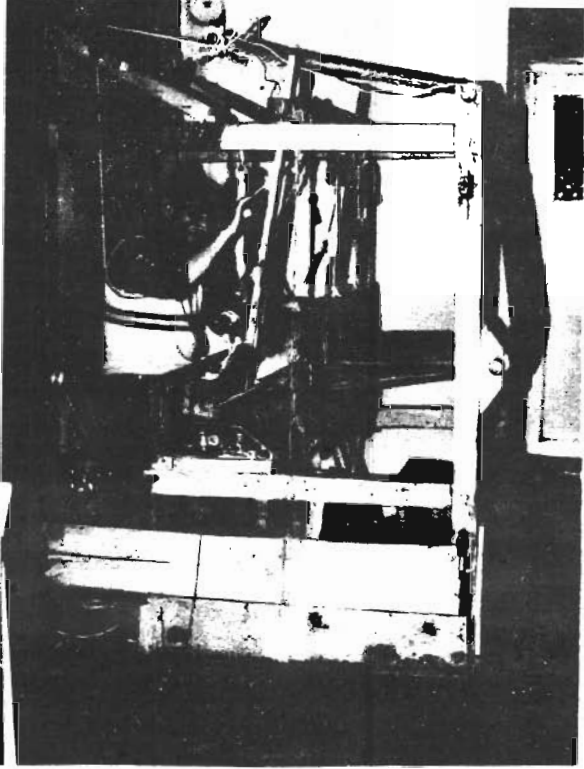
Dokuma tezgahları ayak, tarak mekik, gücüler (çerçeveler), leventler ve çeşitli gergi çubuklarından meydana gelir.

---

7 BULUT, s.176.

8 Neriman GÖRGÜNAY, Erzurum Merkez İlçesi ve Civar Köylerinde Kadın Biçimi, Atatürk Üniv.Yay. Erzurum, 1973, s.69.

Dokunacak miktardaki yün (çözü) iplikler ölçülerde kesilir.Hangi motif işlenecekse gücü ipliklerinin boncuklarına sayıları gözeterek geçirilir.Gücüler 2'li olduğu gibi 4' lü de olabilmektedir. İpler gücülerden geçirildikten sonra ağaç taraktan tek tek geçirilirler.Ve ön levetlere ipler sarılır.Dokumalar bezyağı tekniğinde 1/1 (Birebir) şeklinde dokunur.

(Resim I) Ehram Tezgahı ve Dokuyucusu

Ehramların üzerindeki nakışlar bazen tek şerit, bazen de çok kalın şaritler ve motiflerdir.

Gücülere takılan çözü iplikler şu isimleri alarak şekillenir.

- Ceviz kanatlı (Küçük benekli)

Ceviz kanatlı (Büyük Bcnekli)

-Piriçdeni (Küçük taneli)

-Piriçdeni (Büyük taneli)

- Saat kordonu(geniş yüzlü)

- Saat kordonu (dar yüzlü)

- Antika (Büyük)

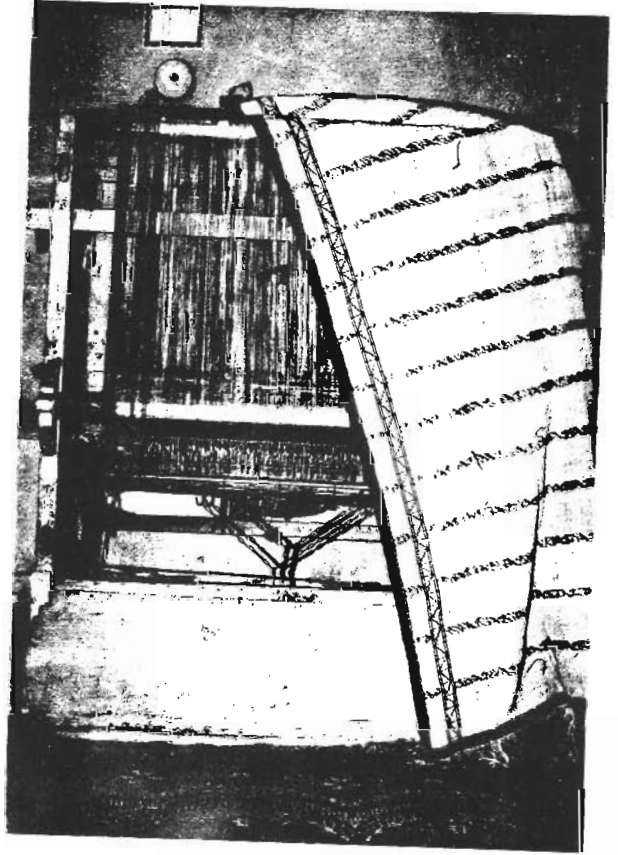
- Antika (Küçük)

- Reyhan Dalı

- Hanım eli

- Kışmış Dalı

gibi isimler alırlar.

(Resim 2) Ehram Tezgağı ve Ehram

Dokumaya başlarken haşıye denilen kenar bölüm dokunur (Resim 2). Bu bölümde kendine özgü şekillerle bezenir. Bu bölüm pamuk ipliğiyle dokunur. Ayaklarla gücüler birer birer sıra ile basılarak çözgü ipliklerinin araları açılır. Açılan ipliklerin arasından ahşap mekik ile atkı iplikleri geçirilir. Desen bölümüne gelince; istenilen renkte iplikler gücüler aracılığıyla iplerin arası açıldıkça aradan tek tek geçirilir.

İstenilen ölçüde dokunan kumaşın sonu başlangıcı gibi bitirilir. Kumaşın bittiği yerden kumaş kesilir ve aynı ölçüde bir adet daha dokunur. El dokuma tezgahının enleri dar olduğu için ikinci kumaşla dikilip en genişletilir. Dikme işlemi çapraz bir şekilde yapılır. Bu şekliyle ehram kullanıma hazırdır.

İyi bir dokuyucu bir ehramı bir günde dokuyabilir. Normal bir dokuyucu 2-3 günde dokuyabilir. Ehram evin tüm fertleri tarafından dokunabilir. Ehram örtünmede kullanıldığı gibi elbise, yatak örtüsü şeklinde de kullanılabilir.

Keçecilik :

Erzurum'da yaklaşık 40-50 yıl önce oldukça rağbette olan keçe yapımı, o yıllarda 50 kadar imalathane ile ihtiyaca cevap verirken , bugün Erzurum'da sadece bir keçe yapımı atölyesi bulunmaktadır. Çok zor şartlar altında yaşam mücadelesi veren bu atölyenin sahibi Hanefi ACAR mecburiyetten bu mesleği sürdürdüğünü söylemekte ve belki de en son keçe yapımcısı olarak bu mesleği terketmek zorunda kalacaktır. Bu meslek bazı köylerde seyyar olarak devam ettiği gibi, sadece Horasan ilçesinden 2, Hınıs'ta da bir atölye bulunmaktadır.

Erzurum'da yapılan keçenin özelliği; Tire ve diğer vilayetlerden gelenlere göre daha dayanıklı olmasıdır. İyi bir keçe 5-6 kg. kuzu yününden yapılır. Yün önce taranır, sonra bez üzerine beş parmak şeklinde çubuklara ölçülü bir şekilde serilir. Bu sırada biraz su verilir. Yarım saat ile bir saat arasında ayakla dövülür, sonra tekrar açılır ve kenarları düzeltilir. Bu sırada tekrar ılık su verilen yün tekrar birbuçuk saat

kadar dövülür. Kenarları tutan keçe hamamına sokulur ve burada 3-4 saat kadar göğüsle dövülür, sonra kurumaya bırakılır. Yapımı oldukça zahmetli olan keçe bugün çok yerde makina ile yapılmaktadır. Keçeyi yapan ustalar, ayakla dövülerek yapılan keçelerin makina ile yapılanlardan daha kaliteli olduğunu söylemektedirler.Çünkü, makina ile yapılan keçede buharlaşma olmadığından, istenilen kaliteye ulaşamamaktadır.

Erzurum'daki keçeciler geçmişte, bugün hala aynı adı taşıyan (Tebrizkapı, Tabakhane çeşmesinden Kevelciler caddesinin başına kadar olan çarşıda) kevelci esnafı ile yanyana çalışır ve aynı çarşayı bölüşürlerdi. Halı ve Kilim yerine serilen keçelerin göbeğine "çiçek, motif" koymak, kenarlarına iş düşmek usta keçecinin işiydi.⁹

Bugünkü yaşama biçimi ile devrini tamamlayan keçe, keçeciliğide beraberinde götürmektedir.

Kevelcilik (Kürkçülük) :

Modern kıyafetlerin henüz yaygınlaşmadığı yıllarda kevel Erzurum'da soğuktan korumak için gece bekçilerinin, at arabacılarının, kızak koşanların, çobanların giydiği önemli bir giysisiydi.Bu nedenle, özellikle Erzurum'da önemli ölçüde bir kevelci esnafı ve kevel imalathaneleri ortaya çıkmıştır. Ne var ki, artık hayvancılık yapmanın bir anlamı olmadığı, çobanlık mesleğinin ortadan kalktığı,soğuktan korunmanın modern giysilerle olduğu günümüzde kevelci ustası da yavaş yavaş tarihe gömülmüştür.Sadece bir esnaf bu baba mesleğini sürdürmektedir.1994 yazında kendisi ile görüştüğüm kevel ustası Fikri Dölek yapacak başka bir işi olmadığı için bu mesleği sürdürdüğünü söylemektedir.

Bir kevel şu şekilde yapılmaktadır.Önce yıkama havuzlarına alınan deriler havuzda iyice temizlendikten sonra tezgaha gerilir ve deri üzerinde bulunan etler

---

9 BULUT, s.177.

etleme denilen kazıyıcı bir aletle alınır, varsa arızaları onarılır.Yere serilerek şebi alınan deri kurumaya bırakılır, su verilerek katlanır ve taşın altına konulur. Taşın altında 3-4 saat kalan deriye yeniden su verilir ve taşın altına tekrar bırakılır. Sonra tekrar gerilerek üzerinde kalan cıltlar, ince etleme aleti ile kazınır. Kazındıktan sonra boyama işlemi yapılır. Adet gereği boyalar genelde kırmızı renkten seçilir. Tekrar su verilerek kurutulmuş derinin kenarlarındaki fazlalıklar kesilir. Arşın ölçüleri ile kesilen derinin 5-7 tanesi bir araya getirilerek kürk yapılır. Kürk yapılacak deri mutlaka koyun derisinden olmasına dikkat edilir.

Oltutaşının Bugünkü Durumu ve Yeni Gelişmeler:

Yaklaşık iki yüz yıldır işlenerek, usta çırak ilişkisi ile günümüze kadar devam edegelen ve gün geçtikçe de kendisine artan talep dolayısıyla,oltu taşının Erzurum el sanatları içinde önemli bir yeri vardır.

Siyah kehribar diye de bilinen oltutaşının yörede işletilmesi ile ilgili kesin bir tarih bilinmemekle beraber, bu taşın XVIII. yy. sonu ile XIX.yy. boyunca çıkartıldığı sanılmaktadır.*

Oldukça kolaylıkla işlenip parlatılabilen ve süs eşyası olarak da kullanılan "Oltutaşı" sertliğini, içleri amorf ve kriptonkristalin kuarz ile dolu hücreli yapısına borçludur.¹⁰ Genellikle siyah , bazen koya kahverengi, nadiren yeşilimsi renklerde bulunur.¹¹

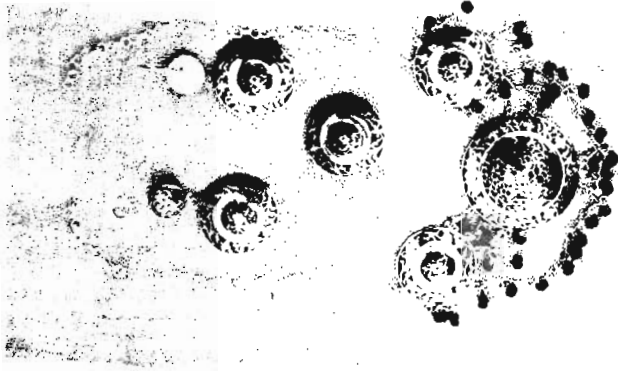
Bugün bu kıymetli maden Oltu'nun Dutlu, Günlüce,Sülünkaya, Güzelsu, Gökçedere, Alatarla, İnci, Çataksu, Taşlıköy, Yeşilbağlar, Ormanağzı ve Yolgözler köylerinde çıkartılmakta ve yine bu köylerde ikâmet eden yaklaşık 350 aile tarafından

* Oltu taşı konusunda en kapsamlı çalışma, Tahsin Parlak tarafından "Kaynaktan Vitrine Oltu Taşı" adlı kitapta yapılmıştır.

10 Güngör GÖYMEN,

11 T.PARLAK, Kaynaktan vitrine Oltutaşı, Erzurum, 1989, s.7. Resim 4-5.

(Resim 3) Oltu Halk Eğitim Merkezinde Gümüş İşlemeciliği

(Resim 4) Savat Tekniđi ile Öftutaşı Gümüş İşleri

işletilmekte ve Oltu'da çevre köylerle birlikte takriben 140-150 atölye bulunmaktadır. Erzurum merkezde de bu meslek devam ettirilmektedir. Bugün Erzurum'da 50'ye yakın aile evlerinde oltu taşını işleyerek satış reyonlarında satışa sunmaktadırlar. Erzurum'un Aşağı Sanayii, Çağlayan ve Dağ mahallelerinde evlerde bu taş aileler tarafından işlenmektedir. Taşın kaba işçiliği evin reisi tarafından yapılırken, ince işçiliği ve taşın süslemesi gibi işlemler de diğer aile fertleri tarafından yapılmaktadır. Oltutaşı hammaddesinin eskiden Erzurum'da işlenip pazarlandığı iki yer önemli idi. Bunlardan birisi Rüstem paşa Hanı (Taşhan), diğeri de bu han ile kuzeydoğusundaki Kavaflar Çarşısı arasında "Arapgırlar Çarşısı" adıyla bilinen küçük sıra dükkanları idi ki, bunlar 30-40 yıl önce ya kaldırılmış ya da fonksiyon ve biçimleri değiştirilmişlerdir. Burada "Takımcılar" adı altında çalışan tütün tabakası, tesbih ve ağızlık yapan Türk ve azınlıklardan oluşan 40'a yakın usta, XIX.yüzyıl boyunca faaliyet göstermişlerdir. Günümüzde, Taşhan'la "Taş Mağazlar" ve "Cumhuriyet Caddesindeki kuyumcu ve imalat atölyelerinde bu zanaat kolu sürdürülmektedir.¹²

Bu zanaat kolu Oltu ilçesinde gün geçtikçe daha da yaygın hale gelmektedir. 1991 yılında Oltu ilçesi Halk Eğitim Merkezinde gümüş işleri ve oltutaşı kursu açılmış ve bu kursa halihazırda 40 öğrenci devam etmektedir. Kurs dört tecrübeli usta gözetiminde usta-çırak ilişkisi ile sürmektedir. Bugün bu atölyelerde bir ayda 30-40 kg.gümüş işlenmektedir. 1993 yılında faaliyete geçen bu atölyede şu anda 50 kişi çalışmakta, tesbihler, ağızlıklar, pipolar, koilyeler, gerdanlıklar, küpeler, yüzükler, broşlar, resim çerçevelikleri, çakmak zarfları, rozetler, isimlikler, maskot ve heykeller, kemerler, v.b. gibi niceleri üretilmektedir.¹³

60 dükkanlık yeni atölyeler de hizmete girmek üzeredir. Bu 60 atölye hizmete girdiğinde, çoğu ilkel metodlarla işletilen atölyelerin daha sistemli hale gelmesini sağlayacak ve bu sanatın daha da ileriye götürülmesinde önemli bir etken olacaktır. Böylece ilçe ekonomisine de büyük katkılar sağlayacaktır.

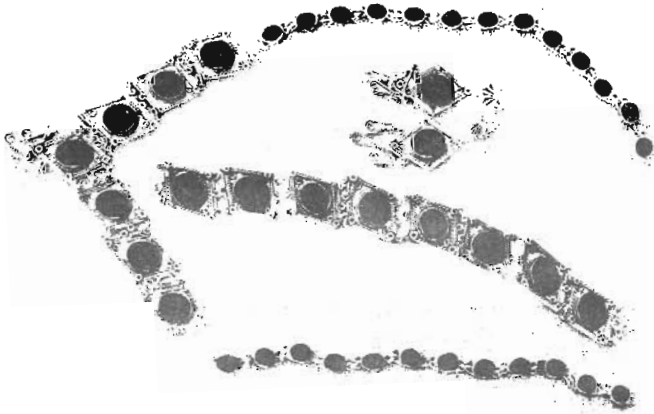
12 Hamza GÜNDOĞDU, İ.GEDİK, "Erzurum'da Oltutaşı İşlemeciliği", Bilim Birlik Başarı, s.43, 1985, s.9.

13 T.PARLAK, "Oltutaşının Dünü, Bugünü, Yarını ve Atatürk Üniversitesi Türk Halk Takıları Bölümü, Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, S.1, 1994, s.113.

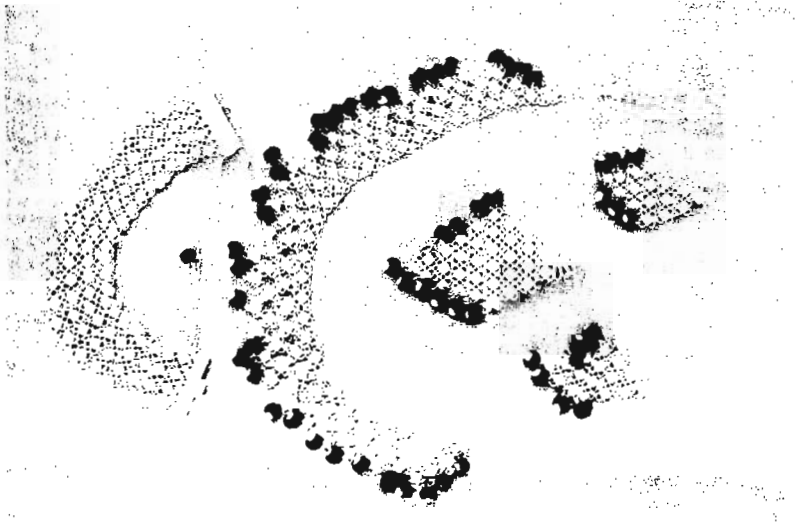
1995 yılında Oltu Meslek Yüksek Okulu bünyesinde teknik programlara bağlı olarak "Taş ve metal İşlemciliği" bölümü açıldı. Bu bölüm faaliyete geçtiği zaman bu okulda sitemli bir eğitimle yetişecek olan öğrenciler bu taşın bugün olduğundan daha iyi bir düzeyde değerlendirilmesini sağlayacak ve bölge ekonomisinin gelişmesine katkılar sağlayacağı inancındayız. Bu taşın çok daha iyi değerlendirilmesi temennimizdir.

Bugün Oltutaşının kullanım alanları ve Oltutaşı kullanılarak Oltu Halk Eğitim Merkezinde yapılan süs eşyaları şunlardır:

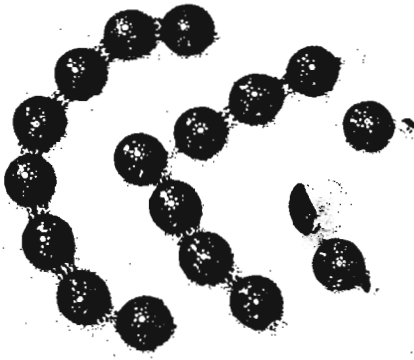
- 1- Muhtelif tesbih çeşitleri
- 2- Erzurum oyma testere ve taşla birlikte süs takı işleri (Kemer, Yüzük, Küpe, Set Takımı, Bilezik, Kolye)
- 3- Beypazar, telkari işi (küpe, yüzük, bilezik, kolye, gerdanlık)
- 4- Antep işi (Kolye, yüzük, gerdanlık, bilezik v.s.)
- 5- Döküm işi (tüm takı çeşitleri)
- 6- Gümüş hac yüzüğü ve alyanslar.

(Resim 5) Oltutaşı Parçalı İşler

(Resim 6) Telkari Tekniđi ile Oltutaşının Bütünleřmesi

(Resim 7) Oltutaşı akma Tekniđi

BİBLİYOGRAFYA

1. H. Örcün BARIŞTA, Türk El Sanatları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. 1988, s.VII
2. Osman NAHYA, "Türk El Sanatlarının Tanıtılması, Yaşatılması ve Satışa Dönük Sergilenmesi", III.Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, 1987, s.255.
3. H.Örcün BARIŞTA, "Kastamonu'da Dokumayla ilgili Sanatlar", III.Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, 1987,s.55.
4. A. Hamdi TANPINAR," XIX.asır TürkEdebiyatı Tarihi, Cilt:2, İstanbul, 1956, s.36-37.
5. Lütfi SEZEN, Erzurum Şehir Folklorü Erzurum, C.1, s.218.
6. Sabahattin BULUT, Damla damla Erzurum, s.176.
7. BULUT, s.176.
8. Neriman GÖRGÜNAY, Erzurum Merkez ilçesi ve Civar Köylerinde Kadın Giyimi, Atatürk Üniv.Yay.,Erzurum, 1973, s.69.
9. BULUT, s.177
10. Güngör GÖYMEN, "
11. Tahsin PARLAK, Kaynaktan Vitrine Oltutaşı, Erzurum, 1989, s.7
12. Hamza GÜNDOĞDU, İ. GEDİK, "Erzurum'da Oltutaşı İşlemeciliği ", Bilim Birlik Başarı, s.43, 1985, s.9.
13. T.PARLAK, Güzel Sanatlar Enstitüsü müdürlüğü Dergisi, S.1, 1994, s.113.